

Türkiye'deki Başarısız Darbe Girişimi ile Mısır'daki Darbeyi Kıyaslamak

Mohammad Affan

Özet: Askeri hegemonyanın farklı örnekleri ve seçilmiş hükümetlerin askeri hegemonyaya karşı direnme biçimleri, 2013'te Mısır'da gerçekleşen darbe girişimi ile 2016'da Türkiye'de gerçekleşen başarısız darbe girişiminin neden farklı şekilde neticelendiklerini açıklayan temel faktörler olabilir. Türk ordusu dışarıdan bir muhafızlık rolü üstlenerek devlet üzerinde bir hegemonya tesis etme çabası içerisindeyken Mısır ordusu, hegemonyasını devlete içeriden sızarak ve devleti sömürgeleştirerek oluşturdu. Türkiye'deki Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) Hükümeti; ordunun, siyaset üzerindeki nüfuzunu ortadan kaldırmak için hem kendi saflarını genişletmeyi hem de karşılıklı cepheleşmeyi içeren bir stratejiyi benimserken birbirini takip eden Mısırlı yöneticilerin (2011 devriminden sonra bile) benimsedikleri "yatıştırma" stratejisi, orduyu devlet üzerindeki kontrolü açısından daha da güçlendirdi. Öte yandan darbe girişimine hep beraber ve kararlı bir şekilde karşı duran Türkiye toplumunun aksine Mısır'daki sivil güçler, askere hep birlikte karşı durmak için fazlaca bölünmüş ve mütereddit durumdaydılar.

Giriş

Bir darbenin nasıl tanımlanacağı sanıldığı kadar kolay olmayabilir. Çünkü bir yandan darbeyi; mevcut rejimi devirmeyi amaçlayan devrimler, askeri isyanlar, iç savaşlar vb. farklı şiddet temelli girişimlerden, öte yandan seçilmiş hükümetin politikalarını değiştirmesi veya hükümet kademelerinin liderliğinde bir değişim yapması için uygulanan siyasal planlardan ve baskılardan ayırmak gerekir. Bu konuda Jonathan Powell ve Clayton Thyne, spesifik ve pratik bir tanım öneriyorlar: Darbeyi; "ordu veya devlet aygıtı içerisindeki diğer elitler tarafından mevcut yönetimi devirmek için yapılan illegal ve aleni girişimler" olarak tanımlıyorlar [1].

Ancak bu tanım, herhangi bir rejim değişikliği çabasını darbe olarak tanımlayabilmek için 4 temel kritere odaklanır:

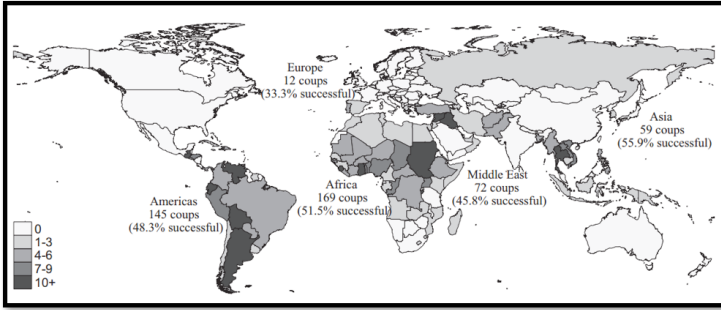
1. Fiili ve aleni bir girişim olmalı, bir plan ya da tehdit değil.
2. İlegal araçlar kullanılmalı.
3. Yabancı işgalciler ya da halk milisleri ile değil, devlet aygıtı içerisindeki (askeri kurumlar ya da değil) örgütlü bir grup tarafından gerçekleştirilmeli.
4. Görece daha alt seviyedeki yetkililer değil, devletin başındaki lider ya da baş yönetim hedef alınmalıdır.

Bu kavramsal netleştirme, politik olarak manipüle edilmiş kavramlardan ve kasıtlı olarak yapılan yanlış değerlendirmelerden (örneğin Mısır'daki vahşi askeri darbenin "halk devrimi" veya Türkiye'deki darbe girişiminin "Türk kalkışması" olarak ifadelendirilmesi gibi) kaçınmak için önemli bir başlangıçtır [2].

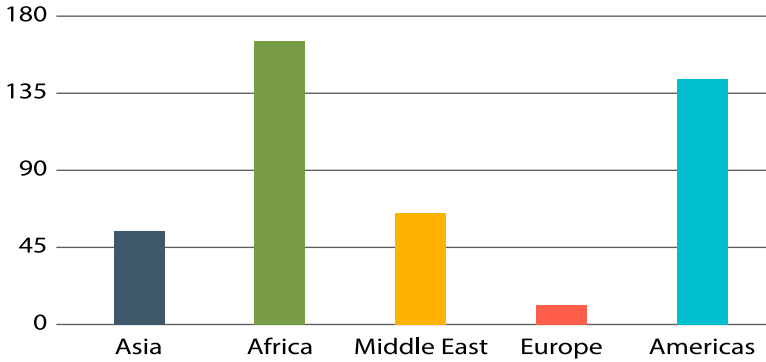
Subaylar Tarafından Korunan Cumhuriyet & Subaylar Tarafından Sömürgeleştirilmiş Cumhuriyet

İstatistiksel veriler MENA (Orta Doğu ve Kuzey Afrika) bölgesinin, askeri darbeler açısından oldukça kırılğan

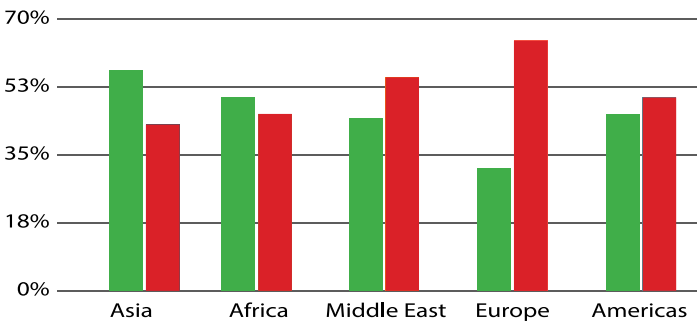
bir coğrafya olduğunu ortaya koymaktadır. Bu verilere göre 1950 ve 2010 arasında gerçekleşen 457 darbe girişiminin 72'si (yani %15.8'i) Orta Doğu'da gerçekleşmiştir (Görsel 1-3) [3]. Dahası, 2011'de başlayan Arap Baharı'ndan bu yana tüm bölge bir kargaşa içerisindedir ve söz konusu kaos ortamında dahi bir dizi yeni darbe girişimleri olmuştur. Bunlar arasında en çok öne çıkanları, 2013 yılında seçilen, Mısır Cumhuriyeti'nin demokratik yollarla seçilmiş ilk Cumhurbaşkanı olan Muhammed Mursi'ye karşı gerçekleştirilen darbe ile Türkiye'de 15 Temmuz 2016'da gerçekleşen darbe girişimidir.

Fig.1 Incidences and Distribution of the Global Military Coups (1950 – 2010)

Fig.2 Number of the Global Military Coups (1950 – 2010)

Fig.3 Incidences of Global Military Coups Success (1950 – 2010)

Türkiye'nin de Mısır'ın da darbeler açısından kırılğan ülkeler olduğu kabul edilmektedir. Nitekim her iki ülke de askeri kurumların doğası ve devletle ilişkileri bağlamında bu yatkınlığı açıklayan birçok özelliği paylaşmaktadırlar.

İlk olarak her iki ülkede de ordu, cumhuriyet rejimlerinin kuruluşunda çok önemli rollere sahiptir. Türkiye'de 1920'lerde verilen bağımsızlık savaşında ve savaşın sonrasında ordu oldukça kilit bir rol üstlenmişti. Benzer bir şekilde 1950'lerde Mısır'da da Hür Subaylar Hareketi'nin İngiliz işgalini sonlandırıp monarşiyi alaşağı etmesinden sonra ordu ülke çapında etkin bir rol üstlenmişti [4]. Bu olgular, iki ülkede de ordunun kendisini neden devletin "sahibi" olarak gördüğünü açıklamaktadır. Zira 1990'larda Türkiye'de Genelkurmay 2. Başkanı olan Çevik Bir'in "Bu cumhuriyeti biz kurduk ve biz koruyacağız" [5] şeklindeki ifadesi bunun bir göstergesidir.

Benzer şekilde bu iki cumhuriyet rejiminin de kuruldukları andan itibaren komşu ülkeleri birer dış tehdit unsuru olarak algılaması onları, sürekli "savaş halinde devletler" kılmıştır ki bu tip devletler "ekonominin, toplumun ve kültürün her katmanına yayılan ve sürekli bir askeri hazırlık hali içerisinde olan" devletlerdir [6].

Bu sebeplerden her iki ülkede de askeri kurumlar, devlet aygıtı ve seçilmiş hükümetler arasında karmaşık bir ilişki söz konusudur. Fakat bir yandan da bu ilişkiler her iki ülkede de birbirlerinden farklı düzeylerde seyretmiştir.

Türkiye'de ordu hemen her zaman sivil hükümetler üzerinde denetleyici bir rol üstlenmiştir. Nitekim ordu, ne zaman mevcut hükümetin Türkiye Cumhuriyeti'nin Kemalist prensiplerini (kimi zaman oldukça geniş ve belirsiz olan prensipler) tehdit ettiğini hissetse bir darbe organize etmiştir. Bu darbe girişimleri ise dört farklı dönemde birbirini

1950 ve 2010 arasında gerçekleşen 457 darbe girişiminin 72'si (yani %15.8'i) Orta Doğu'da gerçekleşmiştir

takip etmiştir: İlki, 1960'ta Adnan Menderes'in liderliğini yaptığı Demokrat Parti'yi devirmek; ikincisi, 1971'de sol hareketlerin yükselmesiyle ortaya çıkan "kargaşa" ve "şiddet" ortamına karşılık "istikrarı" tekrar sağlamak ve üçüncüsü, 1980'de ideolojik ve politik çatışmaların tehlikeli bir noktaya varmasından dolayı "sükuneti" tesis etmek için yapılmıştır. Dördüncüsünde ise 1997'de Refah Partisi'nin öncülük ettiği hükümetin gerçekleştirdiği icraatların, ürettiği söylemin ve uyguladığı politikaların [7] Cumhuriyet'in "laik" karakterini tehdit ettiği gerekçesiyle laik düzeni yeniden hakim kılmak için İslamcı Başbakan Necmettin Erbakan'ın şahsına karşı "sessiz bir darbe" yapılmıştır.

Samuel Huntington'ın tipojisine göre bu tür askeri darbeler "koruyucu darbelerdir". Bu da ordunun, kendisini hem daha geleneksel "tutucu" hareketlere hem de daha radikal "ilerlemeci" gruplara karşı "mevcut düzenin koruyucu muhafızları" [8] olarak gördüğü anlamına gelmektedir.

Mısır'da ise durum tamamen farklıdır. 1952 yılında Hür Subaylar Hareketi tarafından organize edilen ve aynı zamanda Mısır Cumhuriyeti'nin temellerinin atıldığı darbe, Huntington tarafından "ilerici (ilerlemeci, atılımcı) darbe" olarak tanımlanmaktadır. Burada ordu, o zaman için milliyetçiliğin teminatı ve "yeni" orta sınıfın en uyumlu ve disiplinli unsuru rolüne bürünmüş Mısır Monarşisi'nin geleneksel ve oligarşik hükümetine karşı bir darbe organize ederek yeni bir rejim ortaya çıkarmıştır [9]. Öte yandan ordu, Mısır Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı General Muhammed Necip'e karşı yaptığı bir diğer küçük "saray" darbesi sonucunda rejimin güçlenmesinden, 2011 protestolarına kadar bir daha darbe yapma ihtiyacı hissetmemiştir (tablo 1).

Country	Date of the Coup	Fate of the Coup
Egypt	23 - 7 - 1952	Success
Egypt	14 - 11 - 1954	Success
Turkey	27 - 5 - 1960	Success
Turkey	22 - 2 - 1962	Failure
Turkey	20 - 5 - 1963	Failure
Turkey	12 - 3 - 1971	Success
Turkey	10 - 9 - 1980	Success
Turkey	28 - 2 - 1997	Success
Egypt	11 - 2 - 2011	Success
Egypt	3 - 7 - 2013	Success
Turkey	15 - 7 - 2016	Failure

Mısır ordusundaki askerler, Türkiye'deki meslektaşlarına kıyasla farklı bir strateji takip etmişlerdi. Türk ordusu tarafından benimsenen "bir içeride, bir dışarıda" olma stratejisinin yerine Mısır ordusu, devlet kademelerine sızmak suretiyle buraları sömürgeleştirerek siyasal bir hegemonya kurdu. Bu yüzdendir ki Mısır Cumhuriyeti'nin tüm Cumhurbaşkanı -Muhammed Necip (1953 - 1954), Cemal Abdül Nasır (1956 - 1970), Enver Sedat (1970 - 1981) ve Hüsnü Mübarek (1981 - 2011)- asker kökenliydi. Ayrıca yüksek rütbeli ordu yetkilileri, emekli olmalarından sonra bile Mısır'ın sivil bürokrasisinin önemli pozisyonlarına ulaşabilmenin yollarını aradılar (özellikle yerel hükümette, güvenlik servislerinde, idari izleme kurumlarında ve devletin sahip olduğu kamu kuruluşlarında) [10]. Nitekim Askeri Akademi'nin direktörlerinden bir yetkili, -vakti zamanında- öğrencilerinin geleceğin liderleri, bakanları, valileri, büyükelçileri, Cumhuriyet'in muhafızları ve yöneticileri olduğunu söylemekteydi [11].

Buna ek olarak, Mısır'da ordu kendi bütçesi üzerinde bir tasarruf hakkına sahiptir ki buna ABD'nin askeri yardımları ile askeri ve askeri olmayan devasa bir iş ağı da dahildir. Böylelikle ordu, parlamentonun denetiminden uzak, fiili bir otonomiye sahiptir [12].

Türk ordusu dışarıdan bir muhafızlık rolü üstlenerek devlet üzerinde bir hegemonya tesis etme çabası içerisindeyken Mısır ordusu, hegemonyasını devlete içeriden sızarak ve devleti sömürgeleştirerek oluşturmuştur

Hülasa, Türk ordusu dışarıdan bir muhafızlık rolü üstlenerek devlet üzerinde bir hegemonya tesis etme çabası içerisindeyken Mısır ordusu, hegemonyasını devlete içeriden sızarak ve devleti sömürgeleştirerek oluşturmuştur.

2011 yılında gafil avlanan Mısır ordusu, ilginç bir şekilde siyasal hegemonyayı yeniden oluşturmak için Türk tipi muhafızlık rolünü üstlendi. Tüm ülkeyi iki haftadan fazla bir süre kasıp kavuran büyük halk ayaklanmaları ise orduyu Hüsnü Mübarek'e karşı "demokratik bir darbe" yapmaya zorladı [13]. Ancak kaos ortamı, artan şiddet olayları ve askeri zafiyetler ordunun eylemcilerin yanında saf tutmasının yegane sebepleri değildi. Ordunun, Mübarek'in oğlu Cemal'in başa gelme ihtimalinden, polisin ve diğer güvenlik güçlerinin siyasal nüfuzunun yükselişinden ve ekonomik rahatsızlık ile durağanlıktan duyduğu hoşnutsuzluk da diğer önemli faktörlerdi [14].

Mısır'daki isyanlardan sonra Mısır ordusu siyasal hegemonyanın "muhafızı olma" modeline geçiş yapmaya karar verdi. Zira isyanlardan anlaşıldığı kadarıyla Mısır Cumhuriyeti kaçınılmaz olarak büyük değişimlere doğru yol alıyordu ve askerin devlet yapısı içerisindeki "sömürgeleri" bu değişimlerden sonra güven içerisinde varlığını sürdüremeyecekti

Mısır'daki isyanlardan sonra Mısır ordusu siyasal hegemonyanın "muhafızı olma" modeline geçiş yapmaya karar verdi. Zira isyanlardan anlaşıldığı kadarıyla Mısır Cumhuriyeti kaçınılmaz olarak büyük değişimlere doğru yol alıyordu ve askerin devlet yapısı içerisindeki "sömürgeleri" bu değişimlerden sonra güven içerisinde

varlığını sürdüremeyecekti. Bu nedenle ordu; sivil hükümete, seçilmiş hükümetle bire bir ilişkilerinde otonomisini ve ulusal güvenlik ile devletin kimliği gibi önemli bazı siyasal meselelerde muhafızlık rolünü garanti altına alan özel bir anayasal statü karşılığında rıza gösterdi [15]. Nitekim daha sonraki gelişmeler ordunun, "sömürgeleştirme modeline" yeniden dönmesini kolaylaştırdı.

Orduyu Uysallaştırmak: Havuç ya da Sopa?

Son zamanlarda hem Mısır'da hem de Türkiye'de gerçekleşen sivil yönetim ve ordu arasındaki çekişmelerde dikkat çeken ikinci faktör de, ordunun siyasal hegemonyasına karşı benimsenen farklı stratejilerdi. Zira darbe için verimli bir zemin teşkil eden devletler açısından orduyu uysallaştırmak, seçilmiş hükümetlerin karşı karşıya olduğu en zor işler arasındadır.

Bu anlamda Mısır'da "darbe önleyici" [16] çeşitli metotlar izlendi. Nasır, kendi döneminde Mareşal Abdülhakim Amer ile ayakları pek de yere basmayan bir antlaşmaya varmıştı. Bu antlaşmaya göre Nasır, siyasal desteğini almak karşılığında Amer'e orduyu ilgilendiren meselelerde tam yetki verecekti. Fakat bu antlaşma, 1967'de İsrail karşısında alınan yenilgiden sonra rafa kaldırıldı. Nasır'ın halefi Sedat ise 1973 savaşındaki askeri başarısını, ordu ile devlet arasında daha sağlıklı bir ilişki tesis etmek yönünde değerlendirdi. Bu anlamda Sedat, orduyu daha iyi eğitim, idman ve ekipmanla daha profesyonel hale getirmeyi denedi. Ayrıca düzenli ordunun gücünü dengelemek için paramiliter bir kuvvet (Merkezi Güvenlik Polisi) kurdu. Bunlara ek olarak, Savunma Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığında herhangi bir personelin silahlı kuvvetler üzerinde kontrolünü arttırmasını engelleyen değişiklikleri de destekledi. Mübarek ise kendisine olan sadakati güvence altına almak için ordunun, askeri ve askeri olmayan ürünler ile hükümetin merkezi denetiminin

dışında tutulacak bir “askeri endüstrinin” geliştirilmesini içeren ekonomik faaliyetlerin arttırılmasına müsaade etti. Ayrıca bu dönemde ordunun, kendi sosyal yardım ağını kurmasına da müsaade edildi (konut, hastaneler, sosyal kulüpler vs.) [17].

Mısır'da birbirini takip eden hükümetler tarafından benimsenen darbe önleyici değişiklikler, askeri siyasal hegemonyanın devlet üzerinde yeniden güçlenmesini ve ordunun devlete sızmasını kolaylaştırmakla sonuçlandı

Nihayetinde, Mısır'da birbirini takip eden hükümetler tarafından benimsenen darbe önleyici değişiklikler, askeri siyasal hegemonyanın devlet üzerinde yeniden güçlenmesini ve ordunun devlete sızmasını kolaylaştırmakla sonuçlandı.

Öte yandan AKP hükümeti, 2000'lerin başından itibaren ordunun siyasal gücünü sınırlayan bir dizi emsalsiz adım attı. Avrupa Birliği (AB) üyeliği süreci, sivil hükümet ile ordu arasındaki ilişkilerde reforma gidilmesi için gerekli vasıtaları sağladı. Hükümetin gerçekleştirdiği reformlar, Millî Güvenlik Kurulu (MGK)'nın sivil üyelerinin sayısını arttıran ve sonrasında da MGK'nın rolünü bir danışma organına indirgeyen, sivil mahkemelerin askeri ve savunma harcamalarını denetlemesine müsaade eden, Devlet Güvenlik Mahkemelerini (DGM) ilga eden, sivil mahkemelerin anayasal düzene ve devlet güvenliğine karşı işlediği suçlar için askeri yetkilileri yargılamasına izin veren, askeri mahkemelerin barış zamanında sivilleri yargılamasını yasaklayan ve MGK'nın kamu idaresine sınırsız erişimini kısıtlayan yasal değişiklikleri kapsıyordu [18].

Bu esaslı değişiklikler sayesinde hükümetin, 2007'den başlayarak 2011-12'ye kadar “ordu karşıtı duruşu” aleni bir “karşı duruşa” dönüştü. Örneğin, bu dönemde askeri terfilerin ve atamaların üzerindeki sivil

kontroller arttırıldı. Ek olarak, 2007'den itibaren sivil mahkemeler yüzlerce muvazzaf ve emekli askeri yetkiliyi hükümete karşı darbe planı yapmak suçlamasıyla tutukladı ve yargıladı. Daha da dikkat çekici olan, 1980 darbesinin hayatta kalan liderlerinin Ocak 2012'de yargılanmasıydı. İşte tüm bu gelişmeler, Türk Ordusu'nun 2007 yılındaki Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde AK Parti'nin adayı Abdullah Gül'ü veto etmek için neden e-muhtıra yayımladığını da açıklamaktadır. Ancak ordunun sivil siyaset üzerindeki etkisi, geçmişte ve 28 Şubat 1997 darbesinde olduğu seviyede değildi [19].

Kısaca, milenyumun ilk yıllarından itibaren AK Parti hükümeti güçlü bir iç meşruiyetten ve lehine olan uluslararası ortamdan güç alarak uysallaşmamış ve kural tanımayan orduyu yasal ve kurumsal kısıtlamalarla dizginlemeye karar verdi. Diğer taraftan ise birbiri ardına gelen Mısır hükümetleri ve özellikle de Mübarek yönetimi, orduyu memnun ederek sadakatini ortaya koymak amacıyla orduya verilen ekonomi paketini genişletme ve orduya siyasal ayrıcalıklar verme yolunu seçmişti.

2011 Devrimi sonrasında Mısır'ın ilk seçilmiş Cumhurbaşkanı olan Muhammed Mursi de orduya dönük benzer “taviz verme” stratejilerini takip etti. 2012 Anayasası, ordunun ekonomik ayrıcalıklarını ve askeri endüstriyel ağının dokunulmazlığını ve denetlenemezliğini korumasının yanında ordunun siyasal rolünü kurumsallaştıran yeni bir düzen yarattı. 8'i asker 14 üyeden oluşan Ulusal Savunma Konseyi, anayasal olarak Silahlı Kuvvetlerin bütçesini arkasına almak suretiyle ülkenin güvenliğini temin etme ve Silahlı Kuvvetlerle ilişkili yasa tasarılarının danışma merci olma sorumluluğunu taşıyordu. Bu anayasa ayrıca sivillerin askeri mahkemelerde yargılanmasına da müsaade ediyordu [20].

Cumhurbaşkanı Mursi'nin Türkiye'deki AK Parti'ye kıyasla orduyla karşı karşıya gelme riskini almak için çok daha zayıf bir konumda olduğu öne sürülebilir. Fakat Mursi, Mısır Devrimi'nden doğan momentumu Mısır Cumhuriyeti'ni sivilleştirme yönünde kullanamadığı için eleştirilebilir de.

Sonuç

Ordunun, Mısır'da ve Türkiye'de sivil hükümetlere karşı kışkırtılmasından sonra ortaya çıkan manzaralara baktığımızda yukarıda bahsettiğimiz faktörlerin iki ülkede neden farklı şekillerde sonuçlandıklarını görebiliriz.

Mısır vakasında, ordunun Mısır Cumhuriyeti'nin devlet yapısına derinlemesine sızmış ve devlet yapısını ciddi anlamda sömürgeleştirmesi sayesinde darbe; bölünmemiş bir orduyla, emir komuta zinciri içerisinde ve devletin tüm aygıtları tarafından desteklenerek organize edildi. Bunun tersine, Türk Ordusu'nun siyasal etkisi yasal ve kurumsal reformlarla büyük ölçüde daraltılmış ve ordunun Türkiye Cumhuriyeti'ni muhafaza etmek için sahip olduğu aygıtlar geçtiğimiz on yıl içerisinde sivil hükümet tarafından başarılı bir şekilde sınırlandırılmıştı. Bu yüzden 15 Temmuz 2016'daki darbe girişimi emir-komuta zinciri dışında yapıldı ve cuntacılar ordunun sadece bir fraksiyonunu oluşturuyordu. Devletin tüm aygıtları bir yana, ordunun yüksek rütbelileri arasında önde gelen birçok isim de darbe girişimine destek vermemişti.

Tüm bunlara ek olarak, Türk ordusunun “bir içeride bir dışarıda” olma stratejisi, demokrasiye müdahale edilen dönemlerde dahi daha sivil bir siyasetin izlenmesine izin veriyordu (örneğin, meşruiyeti yüksek siyasi partiler, daha uyumlu sosyal ve siyasal sınıflar, daha olgun bir politik bilinç). Buna karşın Mısır'da askeri hegemonyaya tahammül etmek daha kırılğan bir siyasi sınıfı, sahte parti politikalarını ve gelişmemiş bir politik

Türk ordusunun “bir içeride bir dışarıda” olma stratejisi, demokrasiye müdahale edilen dönemlerde dahi daha sivil bir siyasetin izlenmesine izin veriyordu (örneğin, meşruiyeti yüksek siyasi partiler, daha uyumlu sosyal ve siyasal sınıflar, daha olgun bir politik bilinç). Buna karşın Mısır'da askeri hegemonyaya tahammül etmek daha kırılğan bir siyasi sınıfı, sahte parti politikalarını ve gelişmemiş bir politik bilinci beraberinde getirmişti. Bu yüzden, darbe girişimine hep beraber ve kararlı bir şekilde karşılık veren Türkiye halkının aksine Mısır'daki sivil siyasal güçler oldukça bölünmüş ve askere hep birlikte karşı durma konusunda mütereddit durumdaydılar

bilinci beraberinde getirmişti. Bu yüzden, darbe girişimine hep beraber ve kararlı bir şekilde karşılık veren Türkiye halkının aksine Mısır'daki sivil siyasal güçler oldukça bölünmüş ve askere hep birlikte karşı durma konusunda mütereddit durumdaydılar.

Referanslar:

- [1] Jonathan M Powell & Clayton L Thyne, "Global instances of coups from 1950 to 2010: A new dataset", *Journal of Peace Research* 48 (2); 252.
- [2] <http://www.dailySabah.com/politics/2016/07/18/us-embassy-in-ankara-first-called-coup-uprising-later-coup> (erişim tarihi: 26 - 7 - 2016).
- [3] Powell & Thyne, "Global instances of coups from 1950 to 2010", 254 - 255.
- [4] Anthony F. Lang, "From revolutions to constitutions: The case of Egypt", *International Affairs* 89: 2 (2013) 352-353.
- [5] Roger Owen, *State, power and politics in the making of the modern Middle East*, (Londra; New York: Routledge, 2004), 195.
- [6] A.g.e., 179.
- [7] A.g.e., 192 - 195.
- [8] Samuel P. Huntington, *Political Order in Changing Societies* (Londra: Yale University Press, 1973), 221.
- [9] A.g.e., 204 - 205, 219.
- [10] Yezid Sayigh, "Above the state: The Officers' Republic in Egypt", *The Carnegie papers* (2012).
- [11] <http://today.almazryalyoum.com/article2.aspx?ArticleID=472788> (erişim tarihi: 31 - 7 - 2016).
- [12] Yezid Sayigh, "Above the state: The Officers' Republic in Egypt", *The Carnegie papers* (2012).
- [13] Ozan O. Varol, "The Democratic Coup d'État", *Harvard International Law Journal* 53, 2012, 339.
- [14] Zoltan Barany, "Comparing the Arab Revolts: the role of the military", *Journal of Democracy* 22 (4), 2011; 31 - 32.
- [15] Holger Albrecht and Dina Bishara, "Back on Horseback: The Military and Political Transformation, Middle East Law and Governance 3 (2011); 20.
- [16] "Darbe önleyici" tabiri, askeri darbeyi engellemeye yönelik seçilmiş hükümetlerin attığı adımlardır.
- James T. Quinlivan, "Coup-proofing: Its Practice and Consequences in the Middle East", *International Security*, 24 (2), 1999: 133.
- [17] Owen, *State, power and politics in the making of the modern Middle East*, 181 - 183.
- [18] Zeki Sarigil, "The Turkish Military: Principal or

Agent?, *Armed Forces & Society* (2012); 9-12.

[19] A.g.e.

[20] Report: An introduction to the civil-military relationship in Egypt, *The Egyptian Institute for Political and Strategic Studies*, 20 - 22.

Carnegie Endowment for International Peace <http://carnegieendowment.org/files/Comparing-Egypt-s-Constitutions.pdf> (erişim tarihi: 2-8-2016).

YAZAR HAKKINDA

Mohammad Affan, Al Sharq Forum Akademi Direktörü'dür. Cairo University'de Ekonomi ve Siyaset Bilimi departmanında "Sivil Toplum ve İnsan Hakları" (2010), Arap Birliği bünyesindeki Institute of Arab Research and Studies'de "Siyasi Araştırma ve Çalışmalar" (2012) ve The Higher Institute for Islamic Studies'de "İslam Araştırmaları" (2012) üzerine diploma programlarını tamamlamıştır. Yüksek lisans derecesini Siyaset Bilimi alanında American University of Cairo'dan almıştır (2015). "Wahhabism and the Brotherhood: the Conflict on the Concept of the State and the Legitimacy of Power" isimli bir kitap yayımlamıştır. Araştırma alanları arasında İslamcılık, Devlet Teorileri ve Karşılaştırmalı Orta Doğu Çalışmaları yer almaktadır.

AL SHARQ FORUM HAKKINDA

Al Sharq Forum, amacı; Şark bölgesi halklarının siyasal gelişimi, sosyal adalete kavuşması ve ekonomik refaha erişmesi için uzun vadeli stratejiler geliştirmek olan, bağımsız ve uluslararası bir kuruluştur. Al Sharq Forum, bu hedefini; demokratik katılım ideali, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog, sosyal adalet ve kamu yararını gözeten araştırmaları teşvik ederek gerçekleştirmektedir.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +902126031815
Faks: +902126031665
E-posta: info@sharqforum.org

sharqforum.org

    / SharqForum

 / Sharq-Forum

الشرف
منتدى

ALSHARQ FORUM

